

© Оксана САЛАТА (Київ)

**IV МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ДЕМІФОЛОГІЗАЦІЯ ІСТОРІЇ ТА ТВОРЕННЯ ПАТРІОТИЧНИХ МІФІВ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ»**

Аналіз феномену інтерпретації минулого як фактору конструювання реальності спричиняє підвищений інтерес багатьох мислителів сучасності. У гуманітарному знанні поняття «інтерпретація» використовується в значенні, близькому до розуміння, спрямованого на досягнення смислів. Інтерпретація минулого здійснюється офіційною історичною наукою, істориками, які застосовують певні оцінювальні критерії. Водночас у сучасному світі новацією є використання історичної пам'яті та сучасної міфотворчості для пояснення та конструювання картини минулого. Владні еліти активно користуються історичною пам'яттю задля формування іміджу держави й нації, створення офіційної версії історії у протистоянні опонентам на міжнародній арені, у пошуках самовизначення, позиціонування в сучасному світі, а головне – власного внутрішнього самовизначення та консолідації.

Проблема історичної пам'яті та інтерпретації національної історії зберігають свою актуальність протягом тривалого часу в транзитивних суспільствах, оскільки вона є потужним ресурсом для мобілізації суспільства у вирішенні питань його трансформації, тобто здійснення переходу від соціальної системи, яка визнана застарілою й такою, що віджила своє, але ще не набула нового стану. Українське суспільство перебуває в стані активної трансформації, динамічного переходу-розвитку з чітко означеними рисами: кризою ідентичності.

В історії нашої країни є величезна кількість історичних міфів, сумнівних фактів і недостовірних даних. Деякі з них продовжують жити навіть у шкільних підручниках. Ці міфи закріплюються в суспільній свідомості і сприймаються як істинні. І навпаки, є низка історичних фактів, які з якихось причин більшість із нас вважає вигадкою.

На рівні інтелігенції середина-друга половина XIX ст. проминули в нескінченних війнах за історичну пам'ять між представниками, що сповідували російську, польську й українську національні ідеї. Історична пам'ять – одна з головних мобілізаційних сил суспільства. Вона завжди була тим стрижневим елементом, що об'єднує одні групи населення і водночас розділяє населення певних територій на різні національні спільноти.

У політичній свідомості сучасного українського суспільства наявні два типи історичних міфів – радянські та пострадянські, сформовані вже за часів незалежності. Результатом актуалізації цих міфів і відповідних ціннісних установок та стереотипів є поглиблення конфліктів ідентифікації за низкою ознак: віковими, регіональними і навіть за політичними уподобаннями, що аномально для демократичного суспільства.

Тема історичних міфів та деміфологізації історії є надзвичайно актуальною і вже більш ніж десятиліття активно обговорюється українськими істориками. Зокрема, ця проблема стала темою IV Міжнародної наукової конференції «Деміфологізація історії та творення патріотичних міфів: виклики для України та Польщі», що відбулася 25 вересня 2020 р. у Київському університеті імені Бориса Грінченка і була організована академічними та науковими установами Київським університетом імені Бориса Грінченка, Інститутом історії України НАН України, Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини та Люблінським католицьким університетом Іоанна Павла II. У роботі наукового форуму взяли участь науковці з 19 університетів та 3-х наукових установ України та Польщі.

Під час конференції було запропоновано до розгляду важливі питання міфологізації історичної науки та її наслідки в суспільній та ментальній площині. Українські та польські науковці дійшли висновку про те, що історію повинні відображати справжні події, треба висвітлювати її через факти та реальні свідчення, а головне – популяризувати серед населення України.

Першу панель конференції було присвячено міфологемам у сучасній українській та польській історіографії. Історичну науку як фактор деміфологізації історичної культури,

зокрема простір мас-медіа і соціальних мереж представив професор Олександр Удод. Він зазначив, що конкуренція науки та міфотворчості продовжується. Це добре простежується на прикладі формування змісту (контенту) історичних знань. На його думку, науковці повинні активно йти в публічний простір, ставати публічними інтелектуалами, задіяти всі складові публічної історії і тоді досягнення історичної науки стануть доступними кожному пересічному громадянину.

Надзвичайно цікавим був виступ професора Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Олександра Потильчака «Політика українського поштового марковидання 1992-2020 рр. і проблема деміфологізації вітчизняної історії», де він на прикладі поштових мініатюр, присвячених тематиці історії українського козацтва та гетьманської державності, з'ясував актуальні й потенційні можливості комеморативної філателії як засобу деміфологізації історичного знання про минуле вітчизни та інструменту формування нового національного метанаративу.

Новим для учасників конференції було представлення історичних міфів у художній літературі українських та польських письменників. Особливості творення міфів в українській та польській літературі, їхній вплив на свідомість українця та поляка розкрив доктор Люблінського Католицького університету Іоанна Павла II Альбер Новацкі. Він показав різне бачення подій, що відбувалися на території обох країн у різні часи з погляду письменників і, відповідно, поведінку обох народів.

Норберт Моравець, доктор Університету гуманітарних наук імені Яна Длугоша в Ченстохові, представив, як відбувається конструювання минулого України в історичній думці західних країн. Він показав, наскільки важливо, досліджуючи власну історію, знати думку інших її учасників.

Надзвичайно важливу проблему порушив професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ярослав Калакура у своїй доповіді «Деміфологізація постатей тоталітарних режимів у контексті декомунізації української історіографії». Він зазначив, що деміфологізація постатей тоталітарних режимів винятково актуальна і важлива складова деколонізації та декомунізації української історіографії, продиктована необхідністю рішучого очищення нашої історії від фальсифікацій і спотворень, від псевдогероїв і фейків.

Тему міфологізації української та польської історії обговорювали у своїх доповідях професори Ольга Ковалевська, Фелікс Левітас, Ольга Гончарова. Головною думкою промовців було те, що сучасна українська та зарубіжна науки продовжують розвінчувати створені десятиліттями міфи та стереотипи.

Тему міфологічного фактору в художній літературі та способи його проявлення було представлено відомими українськими вченими в галузі художньої літератури Юрієм Ковбасенком, Світланою Драновською, Юлією Вишницькою. Вони показали вплив міфологічних образів у літературі та історії на свідомість населення і суспільства загалом.

Актуальну тему радянських історичних міфів у сучасній українській історіографії представила група українських вчених, зокрема Борис Драмарецький, Ольга Тарасенко, Ольга Сараєва, Олександр Бонь.

Роль міфів у формуванні національно-державної ідентичності зацікавила вчених Валерія Ластовського, Віталія Космину, Аллу Киридон, Ірину Кривошею, Наталію Пазюру та Петра Костючка. Вони запросили колег до дискусії про вплив історичних міфів на свідомість народу та осмислення власної ідентичності.

Представлення актуальних тем спричинило багатовекторну наукову дискусію, яка сприяла формуванню нового бачення процесу деміфологізації та ролі в ньому історичної науки. З метою популяризації репрезентованих учасниками конференції ідей та думок заплановано видання колективної монографічної праці.